

Universitäts- und Landesbibliothek Bonn

**Nor juġa kês darov yaraĵ kam Yišoġut'iink' anc'eal
žamanakac'**

Vienna, 1909

Abschnitt

urn:nbn:de:hbz:5:1-72601

վիճակեալ, ծնուած են լուսաւորեալ աշխարհներում
գտած են, յաւել լուսաւորութիւն, սնուած են առաւել
փափկութեամբ, նոքա եւս եթէ ականատես լինէին իւրեանց
Ջուղայեցի քերց համեստ եւ պարզ կենցաղավարու-
թեանն, բնիկ ուշիմութեան, ժրութեան եւ ճարտարու-
թեանն, եւ հլու եւ սիրելի բնաւորութեանն, գուցէ չնա-
խանձէին նոցա, այլ անխափան պիտի զմայլէին նոցա
վերայ:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՔ

Ընդհանրապէս սիրոյ եւ կարեկցութեան ոգի էր որ կը
տիրէր գերդաստանի անդամոց մէջ, փոյթ եւ յօժարու-
թիւն մին միւսին հաճելոյ: Ամէն ոք, գերդաստանի փոքրիկ
աշխարհում, իւր արժանի տեղին ունէր — ծերն իւր պա-
տիւն եւ պատկառանքն, միջահասակն իւր վայել վարկն,
եւ մատաղ անդամքն եւս զուրկ չէին իւրեանց բաժին
իրանքից եւ արածնութիւններից: Խիստ սերտ էր գերդաս-
տանական միակցութեան եւ միաբանութեան կապն, եւ
շատ հազիւ նոյն կապի խզումն: Բայց ընդհանրապէս միշտ
բացառութիւն բառն զօրութեամբ կ'իմացուի: Կային սակաւ
բացառութիւնք, եւ ուր է որ չկայ, այլ թէ երբեմն կը
ծագէր անհամաձայնութիւն ինչ, կամ կարծեաց տարբե-
րութիւն, եւ անտի հետեւեալ տժգոհութիւն, միշտ գեր-
դաստանական վարագուրի յետկոյս ծածկուած էր այն,
օտարի աչքից եւ օտարի միջամխութիւնից: Բահանայն էր
միայն որ իրրեւ խոստովանահայր, եւ հաւատարիմ ծած-
կագէտ, կ'ամոքէր ի խաղաղութիւն, կը համոզէր եւ կը վե-
րահաստատէր ընտանեկան երկինքն, փոքր կամ մեծ փո-
թորկից, կրկին նորին անդորր պարզութեան մէջ: «Ամօթ

է տան սէռն (ծածուկն) դուրս տանել, սովորական ա-
սութիւն մի էր Զուղայեցւոց մէջ: Եւ իրաւ որ պատուա-
ւոր ընտանիքն շատ նախանձաւոր էին այս բանին: Երբեմն
յոյժ չափազանց ձեռով, քանզի թող որ ընտանեկան ո՛ր
իցէ անհամաձայնութիւն, օտարի ականջն չպիտէր հասան-
էր, շատ անգամ, աւա՛ղ, իւրեանց վերջին աղքատութիւն
եւ քաղցն անգամ կը ծածկէին: Տան դուռն փակած լու-
թեամբ կը համբերէին քաղցուն եւ թշուառութեանն,
յաւել ընտրելով զայն՝ քան իւրեանց աղքատութիւնն
յայտնել եւ շնորհ խնդրել: Այլին ոմանք այդ ժամանա-
կում — յուսամ այժմ չկան — որք կը տրտնջէին աղա-
ղակ կը բառնային թէ աղքատաց սնդուկն աչառաբար ան-
կարօտ ընտանեաց կ'օգնէ, կարօտաւորի բաժինն նոցա տա-
լով: Բայց եթէ տեսնէին, որպէս յանմօռանալի ցաւ իմ,
եւ տեսած եմ մի երկու այս ըստ երեւութին անկարօտ
ընտանիքներից, եթէ տեսնէին ինչպէս ձմեռան խիստ ցուրտ
եղանակում, շուարեալ եւ անձար, առանց բաւական կե-
րակրոյ, առանց կրակի, եւ առանց բաւական հագուստի,
փոքր մի ցամաք հացով օրեր կ'անցուցանէին, առանց խօ-
սելոյ, առանց տրտնջելոյ, հաւաստի եմ, յայնժամ կ'իմա-
նային որ այսպիսիքն յաւելի արժանի էին գթոյ եւ օգնա-
կանութեան, քան այն աղքատն, որ միշտ պատրաստ է իւր
կարօտութիւնն յայտնել, եւ ամօթ չհամարէ մօլորալ իւր
պիտոյքն:

Բայց առ մեր առարկայն դառնալով, ընտանեկան յա-
րաբերութեանց մէջ, երբեմն աստ եւ անդ լռելեայն հա-
մակրութեան նուազութիւն մի կը տեսնուէր, ոչ անխառն
նախանձից, հարսին եւ սկսեր մէջ, երկու եղբարց կանանց
մէջ, երբ միեւնոյն տան մէջ կը բնակուէին, եւ հարսին եւ
իւր տալների մէջ: Եւ կարծեմ բնական էր այս, եւ ակն-

կալելի, մտածելով նոցա համեմատական դրութիւնն, զոր
 մէն մի ունէր գերդաստանական խմբի մէջ: Սկեսուրն բա-
 ցարձակ իշխան էր իւր հարսին վերայ, եւ կային սկեսուրք,
 որ այս հինաւանդ բացարձակ իշխանութիւնն երբեմն չա-
 րաչար գործ կ'ածէին, իւրեանց մատաղ հարսների ընդդէմ:
 Ի հարկէ հարսն օտար աղջիկ, օտար տանից եկած, այն-
 չափ համակրութիւն չկարէր գրաւել սկսեր կողմից, որքան
 իւր տալներն, եւ յետոյ ամէն մի թեթեւ սիրոյ ցոյց, ամէն
 մի թեթեւ կողմնակցութիւն ամուսնոյ կողմից առ հարսն,
 բաւական էր նախանձ եւ զժգմնութիւն արթնացնել սկսեր
 սրտում: Յայսչափ ժամանակ իւր որդւոյ սէրն եւ եկա-
 մուտն իւրն էր եղած, ահա այս օտար աղջիկն ո՞վ էր, որ
 եկած էր գողանալ նոյն սէրն, եւ բաժանակից լինել նորա
 եկամտին, եւ թէեւ ինքն մայրն էր եղած որդւոյ համոզողն
 եւ ամուսնացնողն, բայց երեւի չէր կարողացած մտածել
 փոփոխութիւնն, որ պիտի հետեւէր անտի, եւ յետոյ բա-
 ւական փիլիսոփայական հոգի չունէր մտածել, որ ի ներքոյ
 հանգամանացն, լաւ էր նորեկ օտարին՝ իւր որդւոյ սիրոյ
 համար, իւր դստերաց կարգում դնել, եւ փոխադարձ սի-
 րով նորա համակրութիւնն գրաւել, եւ այնու ընտանեկան
 խմբի միաբանական սէրն անվրդով պահել: Սկեսուրն եւ
 տալներն ազատ էին խօսել, բայց հարսին բերանն կապած
 էր: Եթէ վերջինը մատաղահասակ եւ պարզամիտ էր, հե-
 ղութեամբ կը տանէր ողորմելի աղջիկն ամէն արհամարհա-
 նաց, ամէն կծանող խօսքերի, ամէն չարաչար վարմանց
 լռութեամբ, բայց եթէ հասակաւ մեծ էր, եւ կը ճանա-
 չէր իւր իրաւունքն, յայնժամ գերդաստանական երկինքն
 միշտ լի էր թղպով: Հարսն լեզու չունէր սկսեր հետ խօ-
 սել, բայց իւր ամուսնոյ ականջն գոնէ ունէր իւր ձեռքում,
 ամէն գիշեր իւր գանգատներն լցել նորա մէջ: Եւ յետոյ

եկ տես այս խեղճ մարդոյ, կամ նոր ամուսնացած պատանւոյ, վիճակն ինչ էր: Եթէ կնոջ համար ոչինչ կողմնակցութիւն կ'անէր, մայրն եւ քորքն կը զինէին նորա դէմ, ապերախտ, անպիտան, եւ կնոջից իշխեալ այր կոչելով զնա: Եթէ լուռ կը մնայր անդադար իւր կնոջ լացն եւ գանգատն կը լսէր եւ նորա թշուառութիւնն կը տեսանէր: Թո՛ղ ասինք որ չկային այնպէս անձինք որք ի վերջոյ յուսահատեալ մօրն եւ կնոջն երկքին եւս կը զանէին:

Յետոյ երկու եղբարց կանանց մէջ եւս երբեմն նախանձաւորութիւն կը ծագէր երբ ի միասին կը կենցաղավարէին, միեւնոյն տան մէջ բնակեալ: Չորոց մի էր այս, որ սովորաբար կը լսուէր վերաբերութեամբ երկու դժկամակ անձանց, թէ «Տէգրականքոնց նման կը նային նոքա իրեար»:

Բայց ընդհանրի պատկեր չէր վեր նկարեալն, քաւ լիցի, շատ ընտանիք կային, անդամքն բոլորն իրարից սիրով սիրեցեալ, եւ փոխադարձ գութ եւ համակրութիւն կը տիրէր բոլորից մէջ: Սկեսուրն հարսին համար միեւնոյն խանդակաթ եւ կաթոգին մայր էր, քաղցր խրատող, եւ բարի առաջնորդ, որպէս իւր դստերաց համար էր, եւ գերդաստանական երկինքն միշտ պարզ էր եւ պայծառ եւ անդորր, եւ երջանկութեան արեւն կը փայլէր անդադար բոլորի վերայ: Եւ արդարեւ, այնչափ քաղցր էր այսպէս ընտանեաց բարեկամութիւն վայելելն, քաղցր էր նոցա ընկերակցութիւնն եւ մտերմութիւնն, որ շատ տխրելի էր տեսանել սորա հակառակ պատկերն: Բայց հակառակ պատկերի թշուառութեան պատճառն եւս, ոչինչ էր քան կարծամտութիւն եւ դաստիարակութիւնից զուրկ լինելն, եւ գուցէ փոքր մի եւս վրէժխնդրութեան հոգի սոցա հետ խառնած, քանզի ինչ որ մի տիկին իւր սկեսերից գտած էր, գուցէ արդարացի կը համարէր փոխարինել նոյնն իւր

Հարսին: Այլ այժմ որ իգական սեռն այսպէս զուրկ չէ
 դաստիարակութիւնից, եւ ուսման լոյսն սկսեալ է տարա-
 ծել նոցա մէջ, անկասկած պիտի բարձուն բոլորովն այս-
 պիտի անմխիթարութեանց եւ թշուառութեան շարժա-
 ութիքն: Սակայն մի բան եւս չպիտի մոռացած, որ այն,
 թէ եւ ըստ երեւութին լաւ բան է ի միասին բնակելն,
 սիրուն տեսարան է այն յիրաւի եթէ կան սէր եւ համա-
 կրութիւն, մանաւանդ որ խմբովն ապրելն ծախուց եւս
 թեթեւութիւն է, բայց, աւաղ մարդկային բնութիւնն այն
 է ինչ որ կայ: Դեռ այդ կատարելութիւնն չէ ստացեալ որ
 Բրիստոսաւանդ ոսկի կանոնին միշտ հետեւի, ցանկալ ըն-
 կերին, զոր ինչ իւր համար կը ցանկայ, եւ փորձն կը սովո-
 լացնէ, որ լաւագոյն եղանակն այն է, որ մի մարդ յետ
 ամուսնանալոյ, առանձին կենցաղավարութիւն սկսանի, եւ
 եթէ կարելի առանձին բնակութեամբ: Չկամիմ ասել թէ
 աւետարանական բանին նիւթապէս հետեւելով, ծնողք եւ
 ընտանիք միանգամայն լքանէ, եւ ամենայն ինչ իւր կնոջն
 բաժին հանէ, ո՛չ, լաւ մարդն պայս չառնէ, այլ իւր սէրն
 եւ խնամամոթութիւնն անպակաս պահելով ի նոցանէ որպէս
 միշտն, մանաւանդ եթէ խնամոյ եւ օգնութեան կարօտ են,
 իւր կնոջ հետ առանձին ապրի, եւ այս յաւել տոկուն եւ
 ջերմ կը պահէ ընտանեկան սէրն բոլորից սրտում, քան
 միախումբ ապրելն:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՔ

Այսին քանի մի ընտանեկան սովորութիւնք, որք որ-
 չափ եւ տգեղ, վնասակար եւ տարօրինակ, դեռեւս այնպէս
 հաստարմատ էին, որք մինչ ցարդ իսկ գուցէ կը տեւեն:
 Սոցա մին էր —